

KRW-Actieprogramma
Chemische Stoffen bedrijfsleven
Concreet werk maken van de
KRW-doelstellingen

Stichting Projecten MKB-Nederland,
Met steun van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Den Haag, juli 2023

Inhoudsopgave

1	Inleiding en doel	- 2 -
2	KRW-doelstellingen en nieuwe ontwikkelingen	- 4 -
2.1	Inleiding: de KRW-doelstellingen	- 4 -
2.2	Beoordeling emissies door bedrijfsleven en bevoegd gezag	- 5 -
2.3	Nieuwe eisen na 2027	- 7 -
3	Relaties met andere KRW- en GWR-relevante projecten	- 9 -
3.1	Inleiding	- 9 -
3.2	Andere KRW- en GWR-gerelateerde projecten	- 9 -
3.3	Overzicht van andere programma's e.d.	- 12 -
4	Scope actieprogramma: stoffen, bedrijven en uitgangspunten	- 13 -
4.1	Inleiding	- 13 -
4.2	Scope actieprogramma: inhoudelijke en algemene uitgangspunten	- 13 -
4.3	Welke bedrijfstakken en bedrijven worden betrokken?	- 15 -
5	Concrete projecten en maatregelen in drie fasen	- 17 -
5.1	Inleiding: actieprogramma is ondersteunend	- 17 -
5.2	Inventarisatie- en ontwikkelingsfase 2023-2024	- 19 -
5.3	Implementatie en uitvoeringsfase 2023-2024	- 20 -
5.4	Totaaloverzicht en planning acties 2023 en 2024	- 21 -
6	Projectorganisatie en risicomanagement	- 23 -
6.1	Inleiding	- 23 -
6.2	Projectteam, samenwerking en continue afstemming	- 23 -
6.3	Risicomanagement	- 24 -
	Bijlage 1: betrokken organisaties / stakeholders	- 25 -
	Bijlage 2: overzicht van stoffenlijsten	- 26 -

1 Inleiding en doel

Aanleiding

Eind 2027 zal ook Nederland aan de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en de hiervan afgeleide Grondwaterrichtlijn (GWR) en Richtlijn Prioritaire Stoffen (RPS) moeten voldoen. Uit het recente advies 'Goed water goed geregeld' van de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (Rli) blijkt dat slechts een beperkt percentage van de Nederlandse wateren in een goede toestand verkeert. Zo overschreed in 2019 75% van de oppervlaktewateren de normen voor één of meer verontreinigende stoffen en in 2020 was bij 90% van de oppervlaktewateren de biologische waterkwaliteit nog niet goed genoeg (met name door een te hoge belasting stikstof en fosfaat). Wat grondwater betreft is bijvoorbeeld van belang dat bij zo'n 60% van de grondwaterwinningen voor de drinkwatervoorziening de waterkwaliteit niet toereikend is.¹

Er moet nog heel wat gebeuren om aan de KRW- en GWR-doelstellingen te voldoen. Volgens de Rli zal Nederland de komende jaren moeten werken aan met name de volgende drie opgaven:

1. Verbetering van de hydromorfologie (waterpeilen verhogen, creëren van waterbergingsgebieden, oevers natuurlijk inrichten enzovoort);
2. Vermindering van de nutriëntenbelasting (waaronder fosfaat en nitraat) en
3. Vermindering van de chemische belasting.

Doel actieprogramma: extra impuls vermindering chemische belasting van stoffen

Om de genoemde reden is het Rijk, naast de vele projecten en het reguliere werk om uitvoering te geven aan de Europese richtlijnen, gestart met het KRW-impulsprogramma.² Als alle afgesproken maatregelen tijdig worden uitgevoerd, als de transitie in het landelijk gebied en de overige aanvullende maatregelen tijdig gerealiseerd worden, en als we in staat zijn afwijkingen te motiveren binnen de ruimte die de KRW biedt, kan Nederland naar verwachting in 2027 aan de KRW voldoen.³ Onderdeel van het KRW-impulsprogramma is een extra inspanning voor de aanpak van chemische stoffen waarvan de normen in oppervlaktewater of grondwater worden overschreden (vgl. de genoemde opgave 3 hiervoor). De stoffen komen direct of indirect in het watersysteem via diverse bronnen, waaronder de emissie van chemische stoffen door bedrijven. Het bereiken van een goede waterkwaliteit is overigens niet eikel een Europese eis. Ook op grond van de nationale wet- en regelgeving is voldoende en schoon water een maatschappelijk belang, voor natuur, welzijn en economie.

VNO-NCW en MKB Nederland hebben het initiatief genomen om met het Rijk (IenW) en de meest relevante bedrijfstakken maatregelen te bedenken die de bedoelde emissies voorkomen of reduceren. Daarom is het voorliggende 'Actieprogramma chemische stoffen KRW bedrijfsleven' opgesteld. Het actieprogramma is aanvullend op lopend beleid om te voldoen aan de KRW-doelen. Er wordt een ketenaanpak gevolgd waarbij er ook naar de productie van stoffen en het gebruik in bedrijfsprocessen wordt gekeken ('wat er niet in komt, hoeft er ook niet uit'). Door mee te doen aan het actieprogramma wordt voor bedrijven zoveel mogelijk voorkomen dat er na 2027 geen ontwikkelingen, projecten en uitbreidingen meer mogelijk zijn of dat bijvoorbeeld

---

¹ Rli, Advies aan de Minister van van IenW, 'Goed water goed geregeld, Kenmerk: Rli-2023/80, p. 10.

² Zie: brief van de Minister van IenW aan de TK, 11 april 2023, kenmerk: IENW/BSK-2023/87926.

³ Brief minister van IenW aan de TK, 11 april 2023, p. 4.

lozingsvergunningen ingetrokken moeten worden. Dat vraagt een maximale inspanning van veel bedrijven. Het Ministerie van IenW ondersteunt het programma gericht op noodzakelijke vermindering van emissies.

Ook aandacht voor nieuwe eisen na 2027

Behalve op de eind 2027 te halen doelstellingen, wordt in dit actieprogramma ook ingegaan op de vraag hoe het bedrijfsleven invulling kan geven aan de 'stoffeneisen' die er na 2027 gaan komen.

Meer eisen op komst: ontwikkelingen vanuit de EU

De ontwikkelingen staan niet stil. Er is een herziening van de Richtlijn stedelijk afvalwater en ook van de Richtlijn prioritair stoffen (RPS) in de maak. Daarnaast moet de in 2021 herziene Drinkwaterrichtlijn de komende jaren geïmplementeerd worden. Zo komen er bijvoorbeeld normen voor medicijnresten. Bekend is ook het in ontwikkeling zijnde EU-verbod op het gebruik en emitteren van PFAS (2026). Verder zet de EU in op uitgebreide producentenverantwoordelijkheid voor humane geneesmiddelen en cosmeticaproducten, meer monitoren om bronnen op te sporen bij lozing op riolering en bijvoorbeeld ook compensatie van gezondheidsschade bij schending van nationale regelgeving. In de EU is er veel aandacht voor het EU Zero Pollution Action Plan.

Samengevat richt het actieprogramma zich voor de korte termijn (tot eind 2027) op maatregelen voor de KRW-stoffenlijsten, zoals deze zijn vastgesteld voor oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen. Daarnaast wordt onderzocht hoe het bedrijfsleven invulling kan geven aan de eisen die er verder nog komen. Via een brancheaanpak/bedrijfstakkenbenadering wordt werk gemaakt van de acties uit het voorliggende programma. Door de ontwikkeling van concrete instrumenten worden branches en bedrijven geholpen om zelf werk te maken van de vereiste maatregelen, daarbij waar mogelijk gefaciliteerd door de overheid c.q. het bevoegd gezag.

Leeswijzer

Het actieprogramma is als volgt opgebouwd:

- Hoofdstuk 2 beschrijft kort de KRW-doelstellingen en de concrete betekenis hiervan voor het bedrijfsleven. Om welke KRW-stoffen gaat het concreet?
- Hoofdstuk 3 geeft kort aan hoe dit actieprogramma zich verhoudt tot andere programma's en projecten waarin het verminderen van emissies van KRW-stoffen centraal staat.
- Hoofdstuk 4 geeft de scope van het actieprogramma en de specifieke bedrijfstakken, inclusief de daar aanwezige emissiebronnen waarop het programma zich richt.
- Hoofdstuk 5 geeft een overzicht van de uit te voeren projecten, maatregelen e.d., inclusief de bijhorende planning.
- Hoofdstuk 6 beschrijft de projectorganisatie en de verdere governance. Daarbij wordt ook aangegeven hoe met voorzienbare projectrisico's omgegaan zal worden.

Als bijlage 1 bij dit actieprogramma zijn de betrokken organisaties opgenomen. De lijst van organisaties en deskundige personen zal de komende jaren groeien.

Als aparte bijlage (PDF-document) bij dit actieprogramma is opgenomen een overzicht van de relevante stoffenlijsten. Een specificatie van de hieruit meest relevante KRW-stoffen volgt later dit jaar (2023).

2 KRW-doelstellingen en nieuwe ontwikkelingen

2.1 Inleiding: de KRW-doelstellingen

De doelstelling van de KRW is het bereiken en beschermen van een goede ecologische en chemische toestand van het oppervlaktewater, en een goede chemische en kwantitatieve toestand van het grondwater (voor deze laatste is ook de GWR van belang waarin ook doelstellingen zijn opgenomen). Dit wordt bepaald door vele parameters. Per waterlichaam is voor elke parameter een toetsbare, kwantitatieve norm bepaald, die verschilt per type water. Uiterlijk eind 2027 (om precies te zijn: 22 december van dat jaar) moet aan al deze doelen zijn voldaan dan wel moeten de maatregelen zijn genomen om aan de doelen te kunnen voldoen. Alleen wanneer er een gerechtvaardigd beroep op de, in de KRW en de GWR vastgelegde, uitzonderingsgronden kan worden gedaan, kan er van de doelen worden afgeweken.⁴ Er kunnen immers goede redenen zijn voor het niet halen van alle doelen. Denk aan de nalevering van in het verleden gebruikte stoffen of aan belasting vanuit het buitenland.

Doelstellingen volgens de KRW en de GWR

- De oppervlaktewaterlichamen binnen de vier stroomgebieden van de Rijn, Maas, Eems en Schelde moeten eind 2027 in een goede chemische en ecologische toestand verkeren. Daarbij geldt dat achteruitgang van de toestand hiervan voorkomen moet worden. Ook moet achteruitgang worden voorkomen van de kwaliteit van oppervlaktewaterlichamen die zijn aangewezen voor de onttrekking van voor menselijke consumptie bestemd water (waaronder drinkwater).
- De 23 grondwaterlichamen moeten voldoen aan een goede chemische en een goede kwantitatieve toestand.⁵ Achteruitgang hiervan moet voorkomen worden. Deze doelen gelden op *grondwaterlichaamniveau*. Bijkomend moet op grond van de GWR de inbreng van gevaarlijke stoffen *overall* in het grondwater worden voorkomen en van verontreinigende stoffen worden voorkomen of beperkt. Dit geldt voor alle stoffen die een dussdanige bedreiging kunnen vormen. Voor het grondwater dat wordt onttrokken voor menselijke consumptie (zoals drinkwaterwinningen en winningen door de voedings- en genotmiddelenindustrie) geldt dat achteruitgang van de kwaliteit van dit water voorkomen moet worden. Daarbij moet worden gestreefd naar een verbetering van de kwaliteit om daardoor de zuiveringsinspanning te verminderen. Deze doelstelling geldt voor alle stoffen die een risico kunnen vormen voor de drinkwatervoorziening en waarvoor zuivering nodig kan zijn. Hiertoe behoren bijvoorbeeld ook de zogenoemde 'opkomende stoffen'.

Om als bedrijf te doen wat nodig is, is het van belang de KRW-doelen te kennen en de op basis hiervan afgeleiden normen voor stoffen, zowel voor oppervlaktewaterlichamen als

⁴ In dat laatste geval wordt ook aan de Europese eisen voldaan. Van die uitzonderingsmogelijkheden maken Nederland en de andere lidstaten al sinds het begin van de KRW gebruik (er is twee keer uitstel gevraagd, de oorspronkelijke deadline voor het halen van de doelen was 22 december 2015). Ook na 2027 blijft dat in beginsel mogelijk (Brief minister van IenW aan de TK, 11 april 2023, p. 4).

⁵ Alleen wanneer er een goed gemotiveerd beroep op de uitzonderingsbepalingen van de KRW en de GWR mogelijk is, hoeft er (beoordeeld per oppervlaktewater- of grondwaterlichaam) niet aan de gestelde doelen te worden voldaan. Zie hiervoor nader hoofdstuk 2.

grondwaterlichamen. De KRW-normen zijn vastgelegd in het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009 (Bkmw 2009), de AMvB die de KRW, de GWR en de RPS heeft geïmplementeerd.⁶ Concreet zijn in de drie bijlagen bij het Bkmw 2009 milieukwaliteitseisen (chemische normen, ook voorzover deze een relatie hebben met de ecologische doelstellingen) opgenomen voor:

1. Prioritaire stoffen en bepaalde andere verontreinigende stoffen. Concreet betreft het normen voor oppervlaktewater voor 45 verschillende stoffen (uit de Richtlijn Prioritaire Stoffen, overgenomen als bijlage 1 in het Bkmw 2009). Daarnaast is er een lijst van 80 andere, door Nederland zelf vastgestelde, KRW-stoffen;
2. De goede chemische toestand van grondwaterlichamen. In Nederland zijn er 23 grondwaterlichamen vastgesteld. Voor elk grondwaterlichaam gelden twee door Europa vastgestelde normen voor nitraten en werkzame stoffen in in bestrijdingsmiddelen, met inbegrip van de relevante omzettings-, afbraak- en reactieproducten daarvan.⁷ en normen ('drempelwaarden') voor zes door Nederland zelf bepaalde stoffen: chloor, nikkel, arseen, cadmium, lood en P-totaal;
3. Oppervlaktewater gebruikt voor de bereiding van voor menselijke consumptie bestemd water.

In Nederland zijn er 745 oppervlaktewaterlichamen met per waterlichaam ca. 140 doelen voor o.a. stoffen, biologie en nutriënten, en 23 grondwaterlichamen met per waterlichaam ca. 12 doelen. In generieke zin zijn de grootste probleemstoffen nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen (hoofdzakelijk landbouwemissies), een aantal metalen en enkele PAK's.⁸ Voor dit actieprogramma is ook van belang dat er enkele chemische hotspots zijn in Zeeland, Rotterdam en bij Amsterdam, met potentiële problemen voor de toekomstige lozing van stoffen.⁹ Voor elk oppervlaktewaterlichaam en grondwaterlichaam wordt aan de hand van een 'KRW-factsheet' duidelijk welke stoffen problematisch zijn.¹⁰ Voor grondwaterlichamen wordt, waar het de grondwaterbeschermingsgebieden en inliggende drinkwaterwinningslocaties, in de praktijk ook gewerkt met gebieds-dossiers. Ook hieruit blijkt de toestand van het grondwater. Er zijn dus veel data en documenten. Om grip te krijgen, wordt focus aangebracht door te werken met een 'Stoffenlijst KRW-impuls'. Dit is in hoofdstuk 4 uitgewerkt.

2.2 Beoordeling emissies door bedrijfsleven en bevoegd gezag

Vervolgens is het de vraag hoe door het vergunningverlenende bevoegde gezag bij zowel directe als indirecte lozingen wordt beoordeeld of emissies zijn toegestaan.

1. Voor directe lozingen op oppervlaktewater is de waterbeheerder bevoegd gezag (RWS voor rijkswateren en de waterschappen voor de regionale wateren). Dit volgt uit de Waterwet;

---

⁶ Onder de Omgevingswet is het Bkmw 2009 beleidsneutraal omgezet in het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl).

⁷ Onder bestrijdingsmiddelen wordt verstaan: gewasbeschermingsmiddelen en biociden als omschreven in artikel 2 van de [richtlijn 91/414/EEG](#), respectievelijk artikel 2 van de [richtlijn 98/8/EG](#).

⁸ Brief minister van IenW aan de TK, 11 april 2023, p. 2.

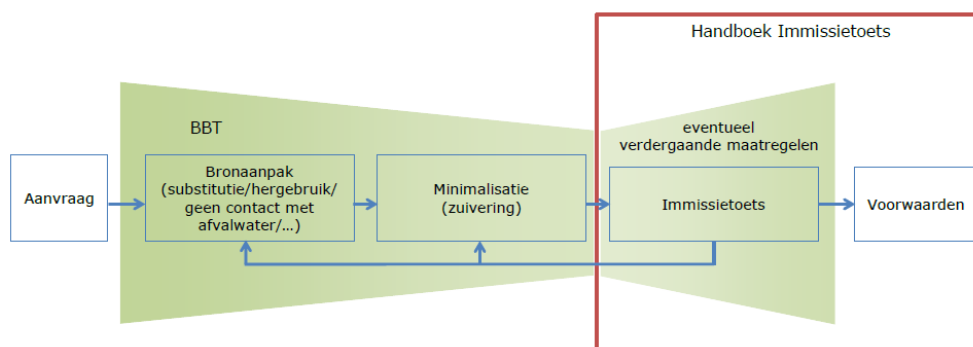
⁹ Idem, p. 4.

¹⁰ De KRW-factsheets bevatten per waterlichaam een beschrijving, de doelen, toestand, functie, belastingen en effecten, maatregelen en een overzicht van toegepaste uitzonderingen en bijbehorende motiveringen. Zie hiervoor: <https://www.waterkwaliteitsportaal.nl/krw-factsheets>.

2. Voor directe lozingen op een RWZI (zonder tussenkomst van de openbare riolering) is het betreffende waterschap bevoegd gezag (de waterschappen beheren alle RWZI's). Ook dit volgt uit de Waterwet;
3. Voor indirecte lozingen – kortweg: lozingen op de openbare riolering of op bedrijfsriolering – zijn de omgevingsdiensten (namens de gemeente of provincie, afhankelijk van de vraag wie bevoegd gezag is voor het bedrijf/inrichting) bevoegd gezag. Dit volgt uit de Wabo.

Beoordeling van een vergunningplichtige lozing – zowel een directe als een indirecte lozing – vindt plaats met behulp van de ABM-toets (bronmaatregelen, waarin ook de BBT-eis is opgenomen) en de zgn. minimalisatieverplichting.¹¹ Tot slot wordt aan de hand van het Handboek Immissietoets beoordeeld of de lozing op het betreffende oppervlaktewaterlichaam kan worden toegestaan. In de immissietoets wordt invulling gegeven aan de doelstelling om de chemische en ecologische kwaliteit van watersystemen te beschermen en te verbeteren. De immissietoets draagt bij aan het verkrijgen van inzicht in het aandeel van een individuele (punt)lozing in de totale concentratie van een stof in het betreffende oppervlaktewaterlichaam en benedenstreams.

Figuur 1.1: beoordeling aanvraag lozingsvergunning: algemene waterkwaliteitsaanpak¹²

Met de immissietoets wordt beoordeeld of in de nabijheid van de lozing (op de grens van de mengzone) wordt voldaan aan de eisen (jJe mag als lozer niet de hele norm opvullen, de immissietoets houdt hier rekening mee). Aanvullend wordt beoordeeld of de lozing voldoet aan geldende doelen voor benedenstreams gelegen beschermde gebieden, waaronder waterwinlocaties. De immissietoets moet worden gebruikt door de initiatiefnemer die wil lozen én door het bevoegd gezag bij het beoordelen van een aanvraag voor een lozingsvergunning, maar ook bij het stellen van maatwerkvoorschriften bij algemeen geregelde lozingen. De verantwoordelijkheid voor de data die worden gebruikt als invoer bij de beoordeling met de immissietoets ligt bij de initiatiefnemer. Toepassing van de immissietoets kan ertoe leiden dat aanvullende voorwaarden aan de lozing gesteld moeten worden.¹³

¹¹ ABM: Algemene Beoordelingsmethodiek stoffen en Preparaten van 2016 (kortweg ABM genoemd).

¹² IenW, Handboek Immissietoets 2019, p. 9.

¹³ Voor de concrete toepassing van de immissietoets is een rekenmodel ontwikkeld dat met een webapplicatie zowel door het bevoegde gezag als door het bedrijfsleven kan worden toegepast <https://www.immissietoets.nl>.

Door toepassing van het Handboek Immissietoets wordt verzekerd dat op geen enkel moment achteruitgang van de toestand in de zin van de KRW plaatsvindt.¹⁴ Voor vergunningplichtige lozingen vindt toepassing van de immissietoets altijd plaats. Voor lozingen die onder algemene regels vallen (en meestal gemeld moeten worden aan het bevoegde gezag), geldt dat die regels zelf zodanig zijn dat activiteiten die conform de regels plaatsvinden in het algemeen borgen dat er geen achteruitgang plaatsvindt. Mocht het bevoegd gezag in een concreet geval naar aanleiding van een melding anders oordelen, dan kan een maatwerkvoorschrift gesteld worden en daarbij wordt de immissietoets alsnog doorlopen. Via de KRW-impuls komt er meer aandacht voor/nadruk op de stappen in de ABM-preventie en minimalisatie. En daarnaast op het toetsen of de lozingen / vergunningen KRW-proof zijn (voor alle stoffen van de KRW en in ieder geval de werklijst van de KRW-impuls).

KRW-proof is geen garantie voor altijd

Kanttekening verdient dat een bedrijfsproces (BBT en minimalisatieverplichting) inclusief lozing (immissietoets) op het moment van vergunningverlening KRW-proof kan zijn, maar dat dit niet betekent dat dit dan voor altijd is. Nieuwe feiten of omstandigheden kunnen er later toe leiden dat (ook vergunde) lozingen opnieuw bekeken moeten worden. Dat kan, gegeven de dan aan de orde zijnde chemische en/of ecologische toestand, ertoe leiden dat aanscherping of mogelijk zelfs intrekking van de vergunning aan de orde is. Zo is de systematiek van zowel de Waterwet als de Omgevingswet.

2.3 Nieuwe eisen na 2027

Behalve op de eind 2027 te halen doelstellingen, gaat dit actieprogramma in hoofdstuk 4 ook in op de vraag hoe het bedrijfsleven invulling kan geven aan de eisen die er na 2027 gaan komen (voor opkomende stoffen e.d.). De ontwikkelingen staan niet stil. De EU komt de komende tijd onder andere met een herziening van de KRW, de GWR en de RPS. Daarnaast moet de herziene Drinkwaterrichtlijn de komende jaren geïmplementeerd worden. Ook komen er normen voor medicijnresten. En de EU zet in op: uitgebreide producentenverantwoordelijkheid voor humane geneesmiddelen en cosmeticaproducten, meer monitoren om bronnen op te sporen bij lozing op riolering, compensatie gezondheidsschade bij schending nationale regelgeving. Met de KRW-stoffenlijsten zijn we er dus nog niet.

De EU heeft in 2022 een voorstel gedaan voor wijziging van de KRW, de GWR en de RPS. Het voorstel is onderdeel van de Green Deal en het Zero Pollution Actionplan (ZPA) van de Commissie om de vervuiling van lucht, water en bodem tot nul terug te brengen. De Commissie stelt voor om beter rekening te houden met gecombineerde effecten van stoffen door innovatieve monitoring zoals effectgerichte monitoring, remote sensing en passive sampling. De Commissie stelt voor om aanpassing van de stoffenlijsten via gedelegeerde handelingen te realiseren in plaats van via een wijziging van een richtlijn.

Momenteel bevat bijlage I van de RPS (overgenomen in het Bkwm 2009) een lijst met 45 prioritaire stoffen en de daarbij behorende milieukwaliteitsnormen. Voorgesteld wordt om vier van deze stoffen van de lijst te verwijderen. De lijst wordt uitgebreid met 23 individuele stoffen en één stofgroep. Van 14 stoffen uit de huidige lijst worden de milieukwaliteitsnormen aangescherpt. Van twee stoffen uit de

---

¹⁴ IenW, Handboek Immissietoets 2019, p. 10.

huidige lijst worden de milieukwaliteitsnormen minder streng. De stoffen waarmee de lijst wordt uitgebreid zijn gewasbeschermingsmiddelen en biociden, geneesmiddelen, industriële stoffen (waaronder een somnorm voor 24 PFAS) en een metaal. Voor microplastics en antimicrobiële resistente genen (AMR) wordt voorgesteld om te werken aan een richtsnoer voor de meetmethode en ze op de aandachtstoffenlijst te plaatsen. Er is een EU-aandachtstoffenlijst. De stoffen hierop moeten worden gemonitord. Daarna wordt besloten of ze op de prioritaire stoffenlijst moeten worden opgenomen. Voor het bedrijfsleven is het goed te weten welke stoffen de aandacht hebben om op te anticiperen

De Commissie stelt voor om de zogenoemde 'acht andere verontreinigende stoffen' uit de eerdere 'richtlijn Gevaarlijke Stoffen' de status van prioritaire stoffen te geven. De lijst met stoffen in de Grondwaterrichtlijn wordt uitgebreid met (dezelfde somnorm voor groep van 24) PFAS, geneesmiddelen en niet humaan toxicologisch relevante metabolieten van pesticiden. 22 stoffen op de lijst hebben een norm uit de 'Richtlijn prioritaire stoffen 2008' of zijn 'Specifieke verontreinigende stoffen' (SVS), waarvoor geldt dat de norm in 2027 gehaald moet zijn. Vier stoffen zijn prioritaire stoffen, waarvoor de norm in 2013 is aangescherpt. Voor deze stoffen moet de norm uiterlijk in 2033 zijn gehaald. Zes stoffen op de lijst zijn stoffen die in 2013 nieuw zijn toegevoegd aan de RPS. Hiervoor moet de norm uiterlijk in 2039 gehaald zijn.

Het actieprogramma richt zich voor de korte termijn (tot 2027) op maatregelen voor de KRW-stoffenlijsten en onderzoekt hoe het bedrijfsleven invulling kan geven aan de eisen die er vanuit de EU gaan komen. Als aparte bijlage bij dit actieprogramma zijn de verschillende stoffenlijsten opgenomen.

3 Relaties met andere KRW- en GWR-relevante projecten

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een schematisch overzicht gegeven van de verschillende programma's en projecten die zijn gericht op het voorkómen en/of verwijderen van gevaarlijke stoffen, ZZS, PFAS e.d. uit het milieu. Deels gaat het om stoffen of stofgroepen die ook zijn gereguleerd in of op grond van de KRW. Dit hoofdstuk is vooral bedoeld om de plek van het voorliggende actieprogramma te duiden in het overall-plaatje. Het spreekt voor zich dat er veel onderlinge relaties bestaan.

In paragraaf 3.2 staan de programma's, projecten e.d. die ook beogen uitvoering te geven aan de KRW- en GWR-doelstellingen. Paragraaf 3.3 geeft een overzicht van de belangrijkste programma's e.d. die gericht zijn op andere stoffen dan de 'KRW-stoffen', zij het dat een deel van deze stoffen soms ook weer onder de reikwijdte van de KRW vallen.

Van belang is dat vanwege de relatie met andere projecten de KRW-stoffenlijsten onder de aandacht worden gebracht bij deze gerelateerde projecten zodat ook hier nog eens specifiek gekeken wordt naar mogelijke maatregelen voor reductie van deze specifieke stoffen.

3.2 Andere KRW- en GWR-gerelateerde projecten

Tabel 3.1 geeft een overzicht van de op dit moment lopende KRW-projecten en de specifieke doelstellingen hiervan. En de tabel beschrijft de afbakening van het Actieprogramma met deze andere projecten.

Tabel 3.1: andere KRW-gerelateerde projecten¹⁵

Nr.	KRW-project	Doelstelling	Relatie met actieprogramma KRW bedrijfsleven
1	Revisie lozingsvergunningen RWS, als onderdeel van de vervolgaanpak voor de pilot Bezien watervergunningen vanuit de Delta-aanpak Waterkwaliteit	Bestaande lozingsvergunningen KRW-proof maken. Inhaalslag om de meest risicovolle vergunningen te bezien en waar nodig te herzien, en een structurele aanpak voor het cyclisch bezien van watervergunningen	Grote relatie omdat het met name om emissies van stoffen gaat van grotere bedrijven gaat (o.a. vallend onder RIE en/of SEVESO)
2	Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) en de hiervan af te leiden provinciale programma's (PPLG's)	Realiseren doelen voor natuur, stikstof, klimaat en water/-kwaliteit via een transitie van het landelijk gebied en de landbouw.	De in de PPLG's op te nemen maatregelen zijn mede bedoeld om de KRW-waterkwaliteitsdoelen te halen. <i>Actieprogramma KRW bedrijfsleven, stemt af i.g.v. industriële lozingen</i>
3	Grootschalig beekdalherstel in Oost-, Zuid- en Midden-Nederland.	Uitvoeren van de grote resterende KRW-opgaven in die gebieden	Naast chemische toestand vooral werk maken van ecologische doelen. <i>Actieprogramma KRW bedrijfsleven, bevat geen</i>

¹⁵ De nrs. 1 t/m 7 zijn overgenomen uit/gebaseerd op de brief van de Minister van IenW aan de TK, 11 april 2023, p. 2-3.

Nr.	KRW-project	Doelstelling	Relatie met actieprogramma KRW bedrijfsleven
			<i>aanvullende acties maar wel aandacht hiervoor i.g.v. industriële lozingen</i>
4	7 ^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn	O.a. de maatregel voor de inzaai van vanggewassen in 2023 met als doel de uitspoeling van meststoffen te verminderen	Landbouwmaatregel. <i>Het Actieprogramma KRW bedrijfsleven bevat geen aanvullende acties</i>
5	Door de EU opgelegde afbouw van de derogatie en de aanvullende voorwaarden uit de derogatiebeschikking m.b.t. gebruik van mest (uitrijden e.d.)	Verminderen nutriëntenbelasting van grond- en oppervlaktewater vanuit de landbouw. Onder andere door bredere bufferstroken (waarop geen bemesting mag plaatsvinden) te verplichten. Plus aanwijzing van met nutriënten verontreinigde gebieden waar een lagere derogatienorm zal gelden en een korting op de totale stikstofgebruiksnorm zal worden ingevoerd.	Landbouwmaatregel. <i>Het Actieprogramma KRW bedrijfsleven bevat geen aanvullende acties. Wel aandacht voor producenten en verwerkers van landbouwproducten.</i>
6	Opening van een aantal nieuwe RWZI's met een 4 ^e zuiveringstrap	Doel is om onder andere medicijnresten te zuiveren	<i>Actieprogramma KRW bedrijfsleven bevat geen aanvullende acties, maar wel aandacht hiervoor i.g.v. industriële lozingen op de RWZI's ('wat er niet inkomt, hoeft er ook niet uit')</i>
7	EU-restrictievoorstel voor PFAS (inwerkingtreding 2026)	Verbieden dan wel verdergaand terugdringen van het produceren, gebruiken en het lozen en verwerken van PFAS	Relatie voorzover PFAS onder de reikwijdte van de KRW valt. PFOS en PFOA zijn al verboden. <i>Zie hiervoor het al lopende Actieprogramma PFAS van VNO-NCW en IenW</i>
8	Project 'Grip op indirecte lozingen' ¹⁶	Alle partijen betrokken bij VTH willen meer grip krijgen op indirecte lozingen, uitgaande van de huidige bevoegdheden. Meer grip vraagt om effectievere samenwerking tussen Rijkswaterstaat, de omgevingsdiensten en de waterschappen.	Het actieprogramma wil ook de indirecte lozingen onder de loep nemen. Van belang is dat bij de beoordeling van indirecte lozingen (door OD's) ook het Handboek Immissietoets toegepast moet worden om de uiteindelijk milieubelasting op het oppervlaktewater te kunnen beoordelen.
9	Project 'Reductie gebruik koelwaterchemicaliën'	Aan koelwater worden chemicaliën toegevoegd, nodig om o.a. corrosie en microbiologische aangroei te voorkomen. De chemicaliën komen voor een deel ongezuiverd in het	Als er zich onder de koelwaterchemicaliën stoffen bevinden die in het licht van de KRW relevant zijn, is dit project

¹⁶ Zie voor de nrs. 8 en 9 ook: Bijlage voortgangsrapportage bestuurlijke afspraken 'Opkomende stoffen'. Factsheets per bestuurlijke afspraak 'Opkomende stoffen'. Hierin staan nog meer projecten genoemd die indirect een relatie kunnen hebben met de KRW.

Nr.	KRW-project	Doelstelling	Relatie met actieprogramma KRW bedrijfsleven
		<p>oppervlaktewater terecht. De laatste jaren komen er steeds meer technologieën beschikbaar die ertoe leiden dat het (koel)water chemie-arm kan worden behandeld. Goed nieuws, maar de technologieën zijn niet altijd en overal inzetbaar. Ook kan het zijn dat ze leiden tot minder gebruik van chemicaliën maar ook tot een aanzienlijk hoger energiegebruik.</p>	<p>ook relevant voor het actieprogramma</p>
10	Delta-aanpak Waterkwaliteit (DAW)	<p>Doel DAW is voldoende chemisch schoon en ecologisch gezond water voor duurzaam gebruik. Daarbij ligt de focus op het beperken en tegengaan van nutriënten/mest, gewasbeschermingsmiddelen en medicijnresten in het grond- en oppervlaktewater.</p> <p>DAW is een programmatische aanpak die ondersteund wordt door alle organisaties uit de Stuurgroep Water, maatschappelijke organisaties en kennisinstituten.</p>	<p>Heeft met name betrekking op de sector landbouw.</p> <p><i>Het Actieprogramma KRW bedrijfsleven bevat geen aanvullende acties.</i></p>
11	Emissiereductiesprint LTO	<p>Doel is minder emissie via erf, perceel en drift. Dat draagt bij aan het behoud van toelatingen van middelen, het halen van waterkwaliteitsdoelen en minder overlast voor omwonenden. In het kader van dit project worden praktijkinitiatieven getoond om emissies van gewasbeschermingsmiddelen te verminderen.</p>	<p>Landbouwmaatregel. Partners zijn LTO, DAW en BO Akkerbouw</p> <p><i>Het Actieprogramma KRW bedrijfsleven bevat geen aanvullende acties.</i></p>
12	Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030	<p>Het uitvoeringsprogramma beschrijft hoe de doelen uit de Toekomstvisie gewasbescherming 2030 behaald kunnen worden. In 2030 bestaat de land- en tuinbouw in Nederland uit een duurzame productie met weerbare planten en teeltsystemen, waardoor ziekten en plagen veel minder kansen krijgen en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen zo veel mogelijk kan worden voorkomen.</p>	<p>Landbouwmaatregel.</p> <p><i>Het Actieprogramma KRW bedrijfsleven bevat geen aanvullende acties.</i></p>

3.3 Overzicht van andere programma's e.d.

Tabel 3.2 geeft een overzicht van de op dit moment lopende andere programma's en projecten die tot doel hebben om de productie, het gebruik en /of de emissies van gevaarlijke stoffen te verminderen.

Tabel 3.2: overige 'stoffengerichte' projecten en programma's (anders dan specifieke KRW-projecten)

Nr.	Programma of project	Doelstelling	Relatie met actieprogramma KRW bedrijfsleven
1	Impulsprogramma Chemische stoffen 2023-2026	<p>Dit programma richt zich op het voorkomen en terugdringen van verontreiniging van het milieu door gevaarlijke chemische stoffen. Het programma beoogt de volgende problemen op te lossen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De cumulatie en verspreiding van diverse stoffen in de leefomgeving. - Nut en noodzaak van chemische stoffen, ook in het licht van een aantal transities, ten opzichte van de mogelijke risico's van die stoffen voor mens en milieu. - Het nemen van maatregelen nadat bekend is dat een stof in het milieu een probleem vormt, in plaats van het voorkomen van die situaties. - Soms onvoldoende kennis over (de omvang van) het gebruik van chemische stoffen en de risico's die die stoffen met zich mee kunnen brengen 	Het Impulsprogramma bestaat uit 19 deelprojecten die deels een relatie hebben met de KRW. Emissies naar water vormen onderdeel van het impulsprogramma.
2	Werkgroep Aanpak opkomende stoffen	Deze werkgroep onderzoekt de schadelijkheid van onbekende stoffen. Zij verzamelt informatie over concentraties van stoffen in het milieu en over de schadelijkheid hiervan. Hiervoor kijkt zij specifiek naar de risico's voor het oppervlaktewater en de bedreiging die stoffen opleveren voor het drinkwater. De werkgroep adviseert over een mogelijke aanpak.	Directe relatie met het voorliggende actieprogramma omdat ook opkomende stoffen binnen de scope vallen (zie par. 2.3)
3	Ambassadeursoverleg opkomende stoffen	Werken aan een algemene methodiek voor de beoordeling van opkomende stoffen.	Directe relatie met het voorliggende actieprogramma omdat ook opkomende stoffen binnen de scope vallen (zie par. 2.3)
4	4 ^e trap RWZI's	Uitbreiding van RWZI's met een extra zuiveringsstap om opkomende stoffen zoals medicijnresten te verwijderen.	Gaat met name om opkomende stoffen, maar ook stoffen als PFAS en andere ZS. Heeft relatie, afstemming met acties van waterschappen

4 Scope actieprogramma: stoffen, bedrijven en uitgangspunten

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de scope uiteengezet van het actieprogramma. Aan de hand van inhoudelijke en meer algemene uitgangspunten/randvoorwaarden wordt duidelijk:

1. op welke emissies van KRW-stoffen het programma zich richt;
2. wat de hierachter zittende meest relevante bedrijfstakken/bedrijven zijn en
3. vanuit welke bronnen binnen die bedrijfstakken/bedrijven lozingen vrijkomen.

Paragraaf 4.2 geeft de inhoudelijke en meer algemene uitgangspunten voor het actieprogramma. Een nader beeld van de specifiek te betrekken bedrijfstakken/bedrijven staat in paragraaf 4.3.

4.2 Scope actieprogramma: inhoudelijke en algemene uitgangspunten

Het actieprogramma is in eerste instantie (tot eind 2027) gericht op het verminderen van emissies door bedrijven (hoofdzakelijk industrie) van KRW-stoffen in oppervlaktewaterlichamen en grondwater(lichamen). Omdat het om een 'impulsprogramma' gaat, gaat het deels om het (waar nodig) versterken van de uitvoering elders en deels om nieuwe of aanvullende maatregelen. In tweede instantie wordt werk gemaakt van de eisen die er na 2027 gaan komen (voor opkomende stoffen e.d., zie hiervoor paragraaf 2.3).

Inhoudelijke uitgangspunten actieprogramma

1. Er wordt gewerkt aan reductie van het gebruik en lozingen van KRW- en GWR-stoffen. De meeste acties zijn gericht op de emissies naar oppervlaktewater. Voor grondwater zijn er specifieke projecten om de kwaliteit ervan te verbeteren. In het kader van het voorliggende actieprogramma wordt nagegaan hoe het 'grondwaterkwaliteitsspoor' loopt en of er hier een extra impuls nodig is vanuit het actieprogramma.
  - De focus op de KRW (en de hiervan afgeleide GWR en RPS) maakt het programma overzichtelijk en behapbaar. Bij de uitvoering van het actieprogramma wordt wel de verbinding gelegd met het bredere stoffenbeleid (zie hoofdstuk 3).
  - Van belang is om als een van de eerste acties helder te krijgen wat precies de KRW- en GWR-stoffen zijn (actie in hoofdstuk 5). Helderheid hierover vormt de basis om als bedrijf KRW- en GWR-proof te kunnen zijn.
  - Stoffen met een normoverschrijding door natuurlijke factoren of waarvan productie en gebruik verboden zijn vallen buiten het actieprogramma. Lozingen die plaatsvinden in het buitenland zijn in het opstellen van de werklijst betrokken; in dat kader wordt bekeken of er handelingsperspectief in Nederland is.
2. Naast de directe lozingen op oppervlaktewater, wordt werk gemaakt van het terugdringen van KRW-relevante emissies die via de openbare riolering en bedrijfsriolering plaatsvinden en uiteindelijk terecht komen in oppervlaktewater (indirecte lozingen). Ook is er aandacht voor diffuse bronnen (dus niet enkel zgn. puntlozingen [via een leiding]).
3. Aan de realisatie van de KRW-doelen voor waterkwantiteit, waterbeschikbaarheid en waterbesparing wordt niet in dit Actieprogramma gewerkt. Bekeken wordt wel in welke gevallen een gecombineerde aanpak meerwaarde heeft, bijvoorbeeld via uitvoeren van waterscans. Denk aan grote grondwateronttrekkers (drinkwaterbedrijven en bijvoorbeeld de

- voedings- en genotmiddelenindustrie) die voor hun inrichting, naast een grondwateronttrekkingsvergunning, tevens een lozingsvergunning hebben.
4. Om een grote emissiereductieslag te kunnen maken, is er in het bijzonder aandacht voor die bedrijfstakken (bedrijven en hun bronnen) die relatief het meest lozen (actie in hoofdstuk 5).
    - Hierbij wordt een (stapsgewijze) benadering van bedrijfstakken/ondernemers gekozen, waarbij begonnen wordt met de (voorlopende) sectoren/branches ('coalition of the willing').
  5. Handelingsperspectieven of concrete maatregelen zijn bij voorkeur brongericht (volgt ook uit ABM-toets en minimalisatieverplichting), maar kunnen waar nodig of proportioneel ook effectgericht zijn (zoals zuivering)
    - Hoe dichter bij de bron naar handelingsperspectieven en concrete maatregelen wordt gezocht, des te integraler de aanpak en de relatie met andere beleidsdomeinen. Concreet: gevaarlijke of verontreinigende stoffen (deels) weren uit productieprocessen leidt uiteindelijk tot minder emissies ervan.
    - Met de verplicht toe te passen ABM-toets, minimalisatieverplichting en het Handboek Immissietoets wordt zowel bron- als effectgericht gewerkt.

Meer algemene uitgangspunten actieprogramma

1. Gegeven de al lopende projecten en initiatieven (zie hoofdstuk 3) wordt rekening gehouden met wat er op andere fronten al gebeurt of is gedaan. Dubbel of conflicterend werk wordt voorkomen en waar verwezen kan worden naar wat elders wordt gedaan, gebeurt dat ook.
  - Bij de inventarisatie van bronnen (actie in hoofdstuk 4) moet duidelijk worden welke hiaten het programma opvult.
  - Zo maakt het 'juridische spoor' - herziening watervergunningen door RWS en de waterschappen plus de Wabo-vergunningen voor indirecte lozingen door de omgevingsdiensten – geen specifiek onderdeel uit van het actieprogramma. Wel wordt nauw afgestemd en samengewerkt met deze partijen, bv. bij het communiceren over de KRW-stoffenlijsten en het nader inventariseren van de bronnen (bedrijfstakken/bedrijven).
2. Bij het formuleren van handelingsperspectieven en concrete maatregelen voor bedrijven wordt breed gekeken (ketenbenadering), waardoor een brede doelmatigheidsafweging kan plaatsvinden. Bij het formuleren van handelingsperspectieven e.d. wordt zorgvuldig te werk gegaan. Er wordt voldoende tijd ingebouwd voor terugkoppeling en afstemming met de achterban (soortgelijke bedrijven en koepelorganisaties) en het bevoegde gezag (overheid en koepels). Hiertoe behoren ook de beleidsmakers en, waar aan de orde, (wetgevings-)juristen.
3. De complexiteit van het KRW-vraagstuk is groot, maar tegelijkertijd ook weer niet. Ieder bedrijf kan aan de slag om de emissies zo ver mogelijk te reduceren. Wie snel begint, heeft nog enkele jaren om aan de (mogelijk aan te scherpen) lozingseisen te voldoen.

4.3 Welke bedrijfstakken en bedrijven worden betrokken?

De hoofddoelgroep van het actieprogramma zijn de ca. 1.600 bedrijven met een lozingsvergunning en circa 20.000 meldingsplichtige bedrijven die op oppervlaktewater lozen.¹⁷ Daarnaast is er ook aandacht voor diffuse lozingen ofwel lozingen anders dan via een leiding/pijp. Hoewel de specifieke bedrijfstakken nog geïnventariseerd gaan worden, valt op voorhand te denken aan de chemie, scheepvaart, metaal, textiel en raffinaderijen.

1. Bedrijven die water onttrekken of lozen, hebben in de regel een meldingsplicht (voor lozingen die via algemene regels zijn geregeld). Relatief weinig bedrijven hebben een vergunningplicht. Bedrijven die onder de RIE of SEVESO-richtlijn ('complexe bedrijven') hebben voor hun lozingen altijd een vergunning nodig.
2. De circa 800 (grotere) bedrijven met een door RWS verleende watervergunning voor lozingen op grote wateren, zoals de zee en de rivieren, worden 'KRW-proof' via het al lopende RWS-project 'Bezien vergunningen' (juridisch spoor). Naast de KRW-stoffen gaat het in dit traject ook om (andere) ZZS, PZZS en opkomende stoffen. Afhankelijk van de ervaringen van bedrijven en overheid wordt in het kader van dit actieprogramma beoordeeld of er eventueel extra acties nodig zijn om dit al lopende project te versterken (actie in hoofdstuk 5).
  - Bij de actualisering van de vergunningen gaat het m.n. om de vraag of alle KRW-kritieke stoffen vergund zijn. En zo nee, welke (extra) maatregelen bedrijven moeten nemen om KRW-kritieke stoffen (extra) te reduceren. Vanuit het actieprogramma wordt nagegaan of alle KRW-stoffen hier worden meegenomen
  - Aannemelijk is (checken) dat deze bedrijven ook een omgevingsvergunning (Wabo) hebben waarin de indirecte lozingen zijn geregeld. Ook voor deze lozingen geldt dat de ABM-toets en het Handboek Immissietoets moeten worden toegepast (door de betreffende omgevingsdienst met een adviesrol voor de waterbeheerder).
3. De circa 800 bedrijven met een door een waterschap verleende lozingsvergunning zouden 'KRW-proof' moeten worden via het actualiseren van vergunningen door de waterschappen. In overleg met de UvW wordt in het kader van dit actieprogramma beoordeeld of er eventueel extra acties nodig zijn om dit project te ondersteunen (actie in hoofdstuk 5).
  - Ook hier gaat het om de vraag of alle KRW-kritieke stoffen vergund zijn en zo nee, welke (extra) maatregelen bedrijven moeten nemen om wel KRW-proof te zijn.
  - Aannemelijk is (checken) dat ook deze bedrijven een omgevingsvergunning (Wabo) hebben waarin de indirecte lozingen zijn geregeld.
4. Er zijn naar schatting circa 20.000 bedrijven, die wel lozen op oppervlaktewater maar hiervoor geen lozingsvergunning nodig hebben. In de praktijk volstaat een meldplicht (op grond van de Waterwet en het Activiteitenbesluit of het Besluit lozen buiten inrichtingen).¹⁸

---

¹⁷ Of deze getallen juist zijn, is op dit moment niet zeker. In het kader van het actieprogramma wordt getracht een duidelijk beeld te krijgen van de aantallen en met name ook de eventuele KRW-vragen die hier aan de orde zijn.

¹⁸ Zowel onder de Waterwet als de Omgevingswet kan hier met maatwerkvoorschriften (bovenop de algemene regels) worden gewerkt. Onder de Omgevingswet kunnen in de waterschapsverordening ook (al dan niet gebiedsgericht) maatwerkregels worden gesteld.

- Deze groep kan door de waterbeheerder (RWS of waterschap) worden gecontroleerd en gehandhaafd.¹⁹ Ook deze actie is onderwerp van het juridische spoor.
- Van deze groep (voor een belangrijk deel mkb) is niet goed bekend om hoeveel bedrijven het precies gaat en tot welke bedrijfstak deze behoren. In het kader van het actieprogramma willen we hier een (beter) beeld van krijgen.
- Lozingen waarvoor geen vergunning- of meldingsplicht geldt, zijn geen onderwerp van het actieprogramma. Wel kijkt het actieprogramma naar emissies naar grondwater en naar diffuse emissies.

Maatwerk voor bijzondere bedrijven, sectoren en lozingen

Voor zeer specifieke gevallen past de bedrijfstakbenadering niet (goed) en zal een lokale of bedrijventerreinbenadering worden gevolgd. Er wordt dan voor maatwerk gekozen, ofwel:

- Voor belangrijke (of sterk van het ‘gemiddelde’ beeld afwijkende) waterlichamen wordt nagegaan wat daar de KRW-kritieke stoffen zijn en welke bedrijven deze lozen.
- Er wordt samenwerking gezocht met lokale (grotere) bedrijventerreinen/regionale ondernemersorganisaties en het lokale bevoegde gezag (waterschap en/of omgevingsdienst) overheden. De stoffenwerklijst en waterscan (acties in hoofdstuk 5) zijn hier vooral lokaal bepaald en worden per bedrijventerrein of bedrijf opgepakt.
- Specifieke aandacht is er voor:
  - de bouw i.v.m. het gebruik van tijdelijke vergunningen (voor bijvoorbeeld grondwateronttrekkingen vanwege bouwputbemalingen of bronneringen)²⁰ en
  - het grondverzet i.v.m. de mate waarin KRW-parameters effect hebben op de normen voor grondverzet (Bbk) en in hoeverre bijvoorbeeld het Handelingskader PFAS KRW-proof is/blijft. Dit is niet KRW-proof. Er loopt een traject bij IenW om te onderzoeken hoe hiermee om te gaan.

---

¹⁹ Een advies hierover van RWS-WVL wordt deze zomer (2023) verwacht. Hierin is ook aandacht voor diffuse lozingen.

²⁰ Deze onttrekkingen kunnen ook meldingsplichtig zijn. Zie hiervoor de specifieke keuren / waterschapsverordeningen van de waterschappen.

5 Concrete projecten en maatregelen in drie fasen

5.1 Inleiding: actieprogramma is ondersteunend

Uit de voorgaande hoofdstukken blijkt dat het 'Actieprogramma KRW bedrijfsleven' een nieuw programma is dat deels de uitvoering van afgesproken maatregelen concreetiseert en deels nieuwe activiteiten bevat. Belangrijk doel hiervan is om bedrijfstakken en bedrijven een extra impuls te geven om aan de KRW-doelstellingen te voldoen. Er wordt gewerkt met een **brancheaanpak**. Bedrijven worden geholpen om via een 'self-assessment' vast te stellen welke emissies er zijn en of emissies zijn te voorkomen, dan wel te verminderen. Ook kunnen zij nagaan (in de gehele bedrijfsketen) welke extra maatregelen genomen moeten worden om aan de KRW te voldoen. Door zelf nog eens kritisch naar de eigen bedrijfsvoering te kijken, zijn bedrijven tijdig voorbereid op het juridische spoor. Zo lopen zij ook minder kans dat hun activiteiten in gevaar komen.

Nog dit jaar ontvangen de genoemde 1.600 bedrijven een brief/mail, waarin staat wat deze zelf kunnen doen om 'KRW-proof' te worden. Bedrijven kunnen aan de hand van een duidelijke (snel op te stellen) **handleiding KRW-stoffenlijst** zelf bepalen welke door hun geloosde stoffen behoren tot de KRW-kritieke stoffen, of die stoffen zijn vergund, met welke BBT die stoffen moeten worden gereduceerd en hoe men bepaalt of eventueel aanvullende maatregelen nodig zijn. Hierbij worden ook de eventueel aanvullende maatregelen (BBT⁺) in beeld gebracht met meer nadruk dan tot nu toe op preventie en reductie.²¹

Mooi voorbeeld: de tankreinigingsbranche

Als een praktische werkwijze over hoe een branche de KRW-risico's kan verminderen, kan naar de tankreinigingsbranche (ATCN) worden gekeken, die werkt met een 'gerichte stoffenaanpak'. Hierbij wordt op productniveau bepaald hoe omgegaan moet worden met het geproduceerde spoelwater, de zgn. verwerkingsmatrix stoffen. De ATCN is in overleg met IenW/RWS over de inpassing van de ZZS in de ABM.

Bij alle KRW-relevante branches wordt een '**Waterscan**' uitgevoerd, waarin wordt nagegaan welke processen tot KRW-kritieke emissies leiden. Op basis daarvan wordt een '**Plan van Aanpak**' voor elke KRW-relevante branche opgesteld, waarbij eerst wordt gekeken naar preventie-, dan minimalisatie- en ten slotte zuiveringsmaatregelen die (eventueel bovenop de BBT-eis [BBT⁺]) moeten worden getroffen. Op basis daarvan kunnen bedrijven zelf tot hun eigen '**Uitvoeringsplan**' komen. Bedrijven die niet binnen een bedrijfstak vallen kunnen op basis van lokale gegevens, in samenwerking met de regionale organisatie en het waterschap (en de betreffende omgevingsdienst) ook een 'Uitvoeringsplan' maken.

Naast de lozingsvergunningplichtige bedrijven worden ook de circa 20.000 meldingsplichtige (vooral mkb-)bedrijven via hun branches geïnformeerd en geholpen met voorlichtingsmateriaal en hulpmiddelen om de KRW-risico's zo beperkt mogelijk te houden.

In figuur 5.1 is voor de lozingen op oppervlaktewater samengevat weergegeven hoe de aanpak er

²¹ Ook de rapportages van de Commissie Integraal Waterbeheer ([Bibliotheek totaaloverzicht alle werkgroepen - Helpdesk water](#)) bieden aanknopingspunten voor het uitwerken van de Best Bestaande Techniek/Best Bestaande Uitvoeringspraktijk.

grofweg uitziet. Figuur 5.2 geeft de werkwijze weer voor de Wabo-vergunningplichtige indirecte lozingen. Voor diffuse emissies en grondwater zal nog een nadere uitwerking worden gemaakt.

Figuur 5.1: Schematische keuzewijzer bedrijven (watervergunning, voor directe lozingen)

Heeft u een watervergunning (lozingsvergunning), die na 2016 is verleend of geactualiseerd?					
o Ja ↓		o Nee ↓			
Mogelijk al KRW-proof.	Heeft u een door RWS verleende <u>watervergunning</u> voor lozing op een Rijkswater?			Mijn lozing is meldingsplichtig o.g.v. algemene regels (Act.besluit of Blbi)	
Wel extra check nodig.	o Ja ↓		o Nee ↓		o Ja ↓ o Nee → geen actie nodig
	Doe als bedrijf mee met het RWS-traject 'Bezien vergunningen'	Is er voor uw bedrijfstak een (voor u geschikt) 'Plan van aanpak'?		Is er voor uw bedrijfstak een (voor u geschikt) 'Plan van aanpak'?	
		o Ja ↓	o Nee ↓	o Ja ↓	o Nee ↓
	Maak een 'Uitvoeringsplan' voor uw bedrijf o.b.v. het 'Plan van aanpak' voor uw bedrijfstak	Maak een 'Uitvoeringsplan' voor uw bedrijf o.b.v. lokale gegevens i.s.m. uw regionale organisatie en waterschap.	Maak een 'Uitvoeringsplan' voor uw bedrijf o.b.v. het 'Plan van aanpak' voor uw bedrijfstak	Maak een 'Uitvoeringsplan' voor uw bedrijf o.b.v. lokale gegevens i.s.m. uw regionale organisatie en waterschap.	

Figuur 5.2: Schematische keuzewijzer bedrijven (omgevingsvergunning Wabo voor indirecte lozingen)

Heeft u een omgevingsvergunning waarin ook de indirecte lozingen zijn gereguleerd?					
o Ja ↓		o Nee ↓			
Mogelijk al KRW-proof.	Heeft u een door uw omgevingsdienst verleende <u>omgevingsvergunning</u> nodig voor deze lozing?			Mijn lozing is <u>meldingsplichtig</u> o.g.v. algemene regels (Activiteitenbesluit)	
Wel extra check nodig.	o Ja ↓		o Nee ↓		o Ja ↓ o Nee → geen actie nodig
	Vraag een vergunning aan bij de omgevingsdienst	Is er voor uw bedrijfstak een (voor u geschikt) 'Plan van aanpak'?		Is er voor uw bedrijfstak een (voor u geschikt) 'Plan van aanpak'?	
		o Ja ↓	o Nee ↓	o Ja ↓	o Nee ↓
	Maak een 'Uitvoeringsplan' voor uw bedrijf o.b.v. het 'Plan van aanpak' voor uw bedrijfstak	Maak een 'Uitvoeringsplan' voor uw bedrijf o.b.v. lokale gegevens i.s.m. uw regionale organisatie en waterschap.	Maak een 'Uitvoeringsplan' voor uw bedrijf o.b.v. het 'Plan van aanpak' voor uw bedrijfstak	Maak een 'Uitvoeringsplan' voor uw bedrijf o.b.v. lokale gegevens i.s.m. uw omgevingsdienst en waterschap.	

Actieprogramma onderscheidt drie deels in elkaar overlopende fasen

Om werk te maken van bovenstaande acties, is het actieprogramma onderverdeeld in drie fasen:

1. Inventarisatie- en ontwikkelingsfase.
2. Implementatie- en uitvoeringsfase.
3. Evaluatie- en verantwoordingfase.
  - In deze fase worden zowel tussentijds als aan het eind van het actieprogramma evaluatiemomenten ingelast en verantwoordingsrapportages gemaakt.

Het voorliggende hoofdstuk met acties is voor de periode juli 2023 t/m eind 2024. Voor de jaren 2025 en 2026 worden te zijner tijd maatregelen geformuleerd, rekening houdend met de aldan behaalde resultaten en verkregen inzichten.

In dit hoofdstuk is voor elke fase aangegeven van welke acties/maatregelen werk wordt gemaakt om uiteindelijk als binnen het actieprogramma betrokken bedrijven KRW-proof te zijn. Van belang hierbij is dat het actieprogramma een meerjarenprogramma is, lopend van juli 2023 tot en met 2026. Omdat een periode van 3,5 jaar niet geheel is te voorzien, wordt er periodiek een voortgangsverslag en nieuwe planning (incl. begroting) gemaakt. Concreet:

- Het voorliggende hoofdstuk met acties is voor de periode juli 2023 t/m eind 2024.
- Eind 2024 worden de acties (incl. bijhorende planning en kosten) geformuleerd voor 2025.
- Eind 2025 worden de acties (incl. bijhorende planning en kosten) geformuleerd voor 2026.
- 2027 vormt een uitloopjaar waarin in ieder geval een uitgebreide evaluatie- en verantwoordingsrapportage wordt opgesteld, mede bedoeld voor de verantwoording van het Rijk (IenW) aan de Europese Commissie. Aangegeven wordt welke activiteiten zijn uitgevoerd, wat deze hebben opgeleverd en wat de aanbevelingen zijn voor de toekomst. (Waar mogelijk wordt aangegeven hoeveel kilo de emissie is afgenomen door de activiteiten).

5.2 Inventarisatie- en ontwikkelingsfase 2023-2024

In deze fase wordt werk gemaakt van de in tabel 5.1 geformuleerde acties en projecten. Deze zijn niet volgtijdelijk of geprioriteerd. De planning voor de acties is weergegeven in paragraaf 5.4.

Tabel 5.1: acties inventarisatie- en ontwikkelingsfase 2023-2024

Nr.	Actie	Doel	Opmerking/toelichting
1	Inventariseren welke bedrijven met een lozingsvergunning dan wel meldingsplichtig zijn voor hun lozing we aanschrijven. Plus nagaan wie een omgevingsvergunning Wabo heeft. Ook beeld krijgen van diffuse lozingen en emissies naar grondwater.	Specifieke doelgroepen voor het actieprogramma (zo) helder (mogelijk) krijgen	Wat diffuse lozingen betreft gaat het om producten (van bedrijven) die indirect bijdragen aan KRW-emissies. Denk aan het gebruik van autobanden.
2	Ontwikkelen voorlichtingsmateriaal over inhoud en praktische betekenis KRW.	Voorlichtingsmateriaal om het bedrijfsleven (de relevante sectoren) en andere deelnemers/belanghebbenden goed te informeren als onderdeel van de bewustwordingscampagne als start van het programma.	Hierbij kan goed gebruik worden gemaakt van informatie op het Informatiepunt Leefomgeving (IPLO).
3	Organiseren webinars voor bedrijfsleven en het bevoegde gezag	Informeren over de KRW-opgave, de faciliterende rol van het actieprogramma en de relatie met andere KRW-/stoffenprojecten.	Mogelijk het best per bedrijfstak te organiseren.
4	Vaststellen <u>KRW-stoffenlijsten</u> . <i>NB: voor oppervlaktewater- en grondwaterlichamen.</i>	Een compleet overzicht genereren van de onder de KRW vallende stoffen, de hieruit voortkomende 'kritieke stoffen', inclusief (indien mogelijk) een onderverdeling hiervan per bedrijfstak. NB: de KRW-kritieke stoffen zijn de stoffen die vaak zorgen dat	Opleveren werklijst van circa 25 'KRW-kritieke' stoffen door IenW, die in aanmerking komen voor de KRW-impuls. Naast stoffenlijsten voor oppervlaktewater, worden ook de stoffen voor grondwaterlichamen in beeld gebracht.

Nr.	Actie	Doel	Opmerking/toelichting
		waterlichamen niet aan de KRW voldoen en waarvoor de bestaande aanpak niet altijd volstaat.	Project geeft een advies over handelingsperspectieven voor deze lijst door IenW.
5	Bepalen meest relevante <u>bedrijfstakken</u> (bedrijven) en hun <u>bronnen</u> , inclusief aandacht voor de bijzondere sectoren. Samen met het bedrijfsleven vaststellen	Aan de hand van de stoffenwerklust wordt bepaald wat de bronnen zijn en welke bedrijfstakken een mogelijk KRW-probleem hebben.	Deze actie levert ook een preciezer beeld op van de omvang van de doelgroep.
6	Ontwikkelen format voor een <u>waterscan</u> per bedrijfstak	Het format helpt de afzonderlijke branches om zelf de waterscan uit te voeren.	De waterscans vormen de basis voor de per bedrijfstak te ontwikkelen plan van aanpak
7	Ontwikkelen format voor een <u>plan van aanpak</u> per bedrijfstak	Per bedrijfstak worden handelingsperspectieven (mogelijke maatregelen) gedefinieerd voor het realiseren van de benodigde emissiereductie.	In het plan van aanpak wordt uitgegaan van preventie, (de stof niet gebruiken), dan bronaanpak (de stof komt niet in het afvalwater) en tot slot de zuiveringsstap.
8	Ontwikkelen van een format voor een <u>uitvoeringsplan</u> voor individuele bedrijven	De bedrijven binnen de bedrijfstak stellen een van het plan van aanpak afgeleid <u>uitvoeringsplan</u> op.	Voor individuele bedrijven om na te gaan wat per bedrijf de processen zijn die leiden tot de emissies in oppervlaktewater.
9	Inventariseren voortgang juridisch spoor, bij zowel RWS, de UvW en ODNL (OD's)	Nagaan of het deels al lopende juridische spoor ('Bezien vergunningen') ondersteuning nodig heeft vanuit het actieprogramma. Met name nagaan of de KRW-stoffen worden meegenomen.	Betreft zowel de watervergunning als de Omgevingsvergunning Wabo voor indirecte lozingen. Zie nader par. 4.2 en 4.3.

5.3 Implementatie en uitvoeringsfase 2023-2024

In deze fase (die start in 2024) wordt werk gemaakt van de in tabel 5.2 opgenomen acties en projecten. Deze acties zijn niet volgtijdelijk of geprioriteerd.

Tabel 5.2: acties implementatie en uitvoeringsfase 2023-2024

Nr.	Actie	Doel	Opmerking/toelichting
1	Brief naar de bedrijven die een lozingsvergunning hebben en/of een omgevingsvergunning Wabo voor indirecte lozingen. In de brief is ook aandacht voor eventuele emissies naar grondwater en bijdragen aan omvangrijke <i>diffuse</i> emissies naar water. Ook wordt gevraagd om mee te doen in projectteams / werkgroepen.	Informerende bedrijven over de waarschijnlijk bij hun vrijkomende lozingen van 'KRW-kritieke stoffen'.	Aan de hand van deze lijst kunnen bedrijven zelf bepalen welke door hun geloosde stoffen behoren tot de KRW-kritieke stoffen, of die stoffen zijn vergund, met welke BBT die stoffen moeten worden gereduceerd en hoe bepaald kan worden of er aanvullende maatregelen nodig zijn.
2	Informerende 20.000 bedrijven die hun lozing op oppervlaktewater hebben gemeld. Ook wijzen op indirecte lozingen.	Informerende bedrijven over de mogelijk bij hun vrijkomende lozingen van 'KRW-kritieke stoffen'.	De betreffende branches nemen deze actie op zich, met het door het Kernteam actieprogramma ontwikkelde materiaal.

Nr.	Actie	Doel	Opmerking/toelichting
3	Uitvoeren waterscan per bedrijfstak.	Inventariseren per bedrijfstak wat binnen de bedrijven de processen zijn die leiden tot de (KRW-kritieke) emissie.	
4	Uitvoeren plan van aanpak per bedrijfstak.	In beeld brengen wat per bedrijfstak concrete maatregelen en handelingsperspectieven zijn voor de KRW-kritieke processen en/of stoffen.	
5	Door individuele bedrijven maken van een eigen uitvoeringsplan.	Aan de hand van het PvA-bedrijfstak kan elk bedrijf een uitvoeringsplan opstellen	
6	Uitwerken van een voorstel voor de omgang met 'opkomende stoffen' waarvoor Europese verplichtingen gaan gelden na 2027 (Zero Pollution Action Plan)	Een handreiking o.i.d. waarmee bedrijven inzicht krijgen in hetgeen zij daarvoor aan maatregelen moeten nemen.	In de handreiking staat eerst in algemene zin wat er allemaal gaat komen. Vervolgens wordt per bedrijfstak de concrete betekenis aangegeven.
7	Het uitwerken van een voorstel voor specifiek de bouw.	Plan van Aanpak maken voor deze sector	Afstemmen met lopend traject bij lenW
8	Het uitwerken van een voorstel voor specifiek het grondverzet	Plan van Aanpak maken voor deze sector	Idem
9	Het uitwerken van een voorstel voor specifiek de grondwaterkwaliteit	Plan van Aanpak maken voor deze sector	Afstemmen met landelijke werkgroep grondwater (via lenW)

5.4 Totaaloverzicht en planning acties 2023 en 2024

Tabel 5.3: planning activiteiten 2023 en 2024

Actie		2023						2024			
maand/kwartaal		juli	aug	sep	okt	nov	dec	Q1	Q2	Q3	Q4
Inventariatie en ontwikkeling											
1	Inventariseren bedrijven met KRW-relevante lozingen										
2	Voorlichtingsmateriaal over inhoud en betekenis KRW										
3	Organiseren webinars voor bedrijfsleven en BG										
4	Vaststellen <u>KRW-stoffenlijsten</u>										
5	Bepalen <u>bedrijfstakingen</u> en <u>bronnen</u>										
6	Ontwikkelen format <u>waterscan</u> per bedrijfstak										
7	Ontwikkelen format PvA per bedrijfstak										
8	Ontwikkelen format <u>uitvoeringsplan</u> individuele bedrijven										
9	Inventariseren voortgang juridisch spoor										

Actie		2023						2024			
		<i>juli</i>	<i>aug</i>	<i>sep</i>	<i>okt</i>	<i>nov</i>	<i>dec</i>	<i>Q1</i>	<i>Q2</i>	<i>Q3</i>	<i>Q4</i>
Implementatie en uitvoering											
1	Brief naar 1.600 bedrijven die een lozingsvergunning hebben										
2	Informereren 20.000 bedrijven met meldingsplichtige lozing										
3	Uitvoeren waterscan per bedrijfstak										
4	Uitvoeren plan van aanpak per bedrijfstak										
5	Door individuele bedrijven maken van uitvoeringsplan										
6	Voorstel voor de omgang met 'opkomende stoffen'										
7	Voorstel maken voor de bouw										
8	Voorstel maken voor het grondverzet										
9	Voorstel maken voor de grondwaterkwaliteit										

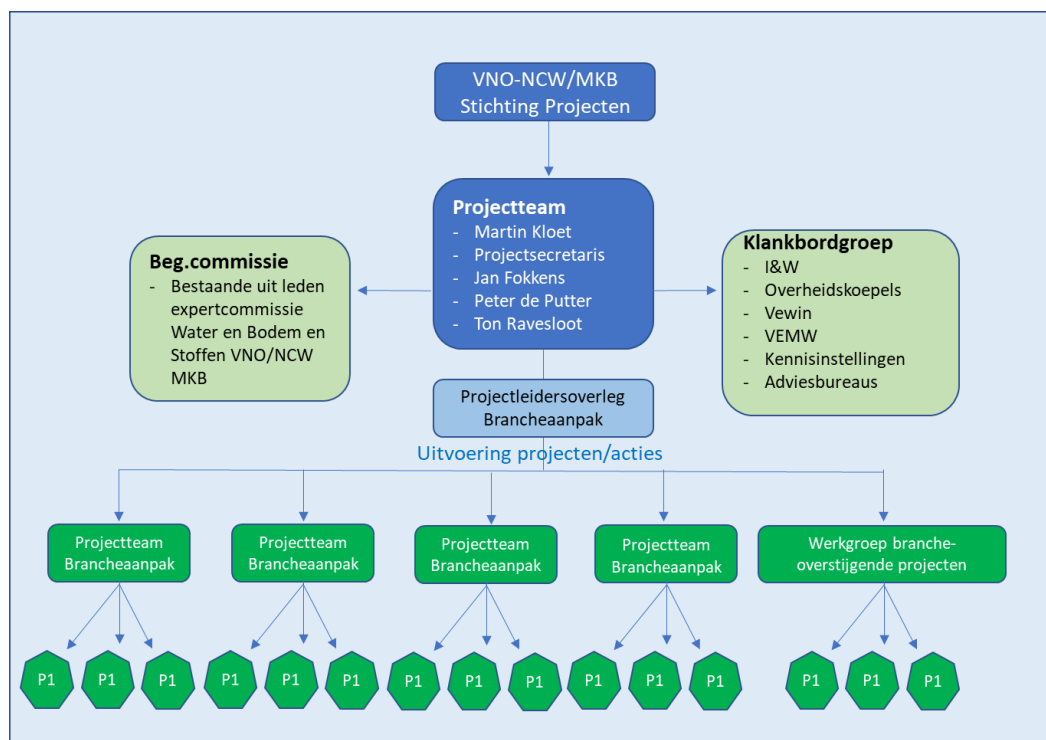
6 Projectorganisatie en risicomanagement

6.1 Inleiding

Stichting Projecten MKB-Nederland initieert, coördineert en regisseert samenwerkingsprojecten rondom ondernemerschap. De stichting biedt ondersteuning aan bedrijven bij maatschappelijke uitdagingen, veranderende wetgeving en het verbeteren van de eigen bedrijfsvoering. De Stichting voert projecten uit om beleid te helpen omzetten in de bedrijfsvoering van ondernemers. De stichting werkt nauw samen met de overheid, kennispartners, branche- en ondernemersverenigingen, kennisinstellingen en 'de markt'. Stichting Projecten MKB-Nederland is een onderdeel met de Koninklijke Vereniging MKB-Nederland en voert projecten uit namens de (gedeeltelijk) gezamenlijke werkorganisatie van VNO-NCW en MKB-Nederland

6.2 Projectteam, samenwerking en continue afstemming

De governance van het actieprogramma is weergegeven in onderstaande figuur.

De dagelijkse projectleiding voor het AP KRW vindt plaats door het 'Kernteam AP KRW'. Van hieruit wordt het actieprogramma geleid en vindt regelmatig afstemming plaats met zowel de begeleidingscommissie (elk kwartaal) als de klankbordgroep (2 keer per jaar). Per branche/bedrijfstak is een projectteam actief dat ervoor zorgt dat de acties voor de achterban worden voorbereid en uitgevoerd. Naast de verschillende branche-projectteams is er een werkgroep voor branche-/bedrijfstakoverstijgende projecten. Elk projectteam/werkgroep heeft een directe lijn met het overall projectteam. Periodiek vindt een projectleidersoverleg plaats,

Om succesvol uitvoering te geven aan het programma is, naast de inzet van de overige betrokkenen, inzet nodig van externe adviseurs en onderzoeks-/adviesbureaus.

Belangrijk is ook de goede samenwerking tussen de Stichting projecten MKB-Nederland en de decentrale overheden. Vanuit IenW zal deze samenwerking dan ook worden ondersteund.

6.3 Risicomanagement

In tabel 6.1 worden de belangrijkste problemen/risico's genoemd die op kunnen treden bij de uitvoering van dit actieprogramma.

Tabel 6.1: risicomanagement

Nr.	Risico	Maatregel	Verantwoordelijk
1	Gebrek aan commitment direct betrokkenen <i>Niet houden aan gemaakte afspraken, e.d.</i>	- Regelmatig/continue monitoren en evalueren van het proces.	VNO NCW
2	Overdaad aan coördinatie en afstemming. <i>Teveel betrokkenen en overleg-structuren vormen een risico voor de voortgang van programma</i>	- Selectief zijn bij uitwerken bronnen. Niet iedereen hoeft overal over mee te praten. - Experts helpen gericht daar waar gevraagd (specifieke onderdelen). - Communicatielijnen zoveel mogelijk stroomlijnen. - Afspraken maken (en vooraf vastleggen) over sturing en verantwoordelijkheden in de projectopzet.	Projectteam
3	Onvoldoende middelen, zowel uitvoeringscapaciteit als financiën	- Steeds waakzaam zijn over de vraag wat wel en wat niet wordt gedaan. - Bij nu onvoorziene activiteiten die toch nodig blijken, bespreken en besluiten in projectteam Begroting maken en vinger aan de pols houden uitgaven	Projectteam
4	Stroperigheid van besluitvorming waardoor het project vertraging op kan lopen	- Voldoende mandaat voor Projectteam - Zie ook opmerkingen bij regel 2	Projectleider en waar nodig VNO (bij evt. opschaling)
5	Haast (moeten) maken met het uitvoeren van de acties waardoor de zorgvuldigheid in het gedrang komt	- Belang van zorgvuldigheid blijven benadrukken. - Afstemmen met Projectteam	Projectleider
6	Te weinig animo om aan te schuiven en daadwerkelijk aan de slag te gaan	- Projectteam moet hier alert op zijn en zo nodig opschalen naar VNO. - Zichtbaar maken dat het loont om werk te maken van het stoppen of geleidelijk verminderen van KRW-stoffen in producten e.d. Voor wie nu meedoet biedt het AP kansen (steun vanuit VNO-NCW en Rijk).	Projectteam / VNO
7	Kennistekort op specifieke onderdelen	Onderzoek laten uitvoeren	Projectteam
8	Parlementaire ontwikkelingen	Bespreken in Projectteam en afspraken over gevolgen maken	Projectteam

Bijlage 1: betrokken organisaties / stakeholders

Betrokken organisaties:

1. VEMW
2. VNCI
3. Vewin
4. IPO
5. VNG
6. Unie van Waterschappen
7. Rijkswaterstaat
8. IenW
9. VNO-NCW en MKB Nederland

Bijlage 2: overzicht van stoffenlijsten

Als aparte bijlage (PDF) bij dit actieprogramma zijn de voor dit programma relevante stoffenlijsten opgenomen.